همه حرف موافقان و منتقدان افزایش نرخ ارز دولتی در بودجه ۱۴۰۰ چالش بر سر رانت ارز ۴۲۰۰ است، راهی معقول وجود دارد؟

از چاله رانت ارز دولتی به چاه شوک قیمتی؟

کلاف سردرگم و پرحاشیه لایحه بودجه ۱۴۰۰، این روزها وارد کانال تعیین نرخ ارز شده است. در یکی‌دو هفته گذشته نحوه مواجهه مجلس در زمینه تخصیص ارز برای کالاهای اساسی در سال آینده با انتقاداتی همراه شده و حتی درون مجلس نیز منتقدان به اظهارنظر پرداخته و عملکرد کمیسیون تلفیق در این بخش را پرایراد توصیف کرده‌اند، این درحالی است که همه بحث‌ها در رسانه‌ها به‌ویژه رسانه‌های نزدیک دولت بر این عبارت شکل گرفته که: «نمایندگان تلاش دارند با حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی، نرخ ارز را ۱۷۵۰۰ تومان قیمت‌گذاری کنند.»

البته کمیسیون تلفیق مجلس که از موافقان اصلی حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی است، در پاسخ به انتقادات گفته دولت حداقل سه نرخ برای ارز در بودجه پیش‌بینی کرده است؛ آن‌طور که الیاس نادران، رئیس کمیسیون تلفیق بودجه مجلس گفته است، هیچ‌وقت قیمت ارز در بودجه ۱۱ هزار تومان نبوده و دولت یک حجم درآمد نفتی برای خودش درنظر گرفته و آن را با دلار ۱۷ هزار و ۵۰۰ تومانی محاسبه کرده و بعد گفته اگر ۸ میلیارد دلار از آن را بابت کالاهای اساسی و دارو به قیمت ۴۲۰۰ تومان بدهیم، معادل وزنی آنها حدود ۱۱ هزار و ۵۰۰ تومان می‌شود؛ بنابراین ارزی که دولت در بودجه برای درآمدهای ارزی درنظر داشته ۱۷۵۰۰ تومان بوده نه ۱۱۵۰۰ هزار تومان.

این توضیحات رئیس کمیسیون تلفیق بودجه مجلس درحالی عنوان شده که شاید دولت روی کاغذ چنین سیاستی را مدنظر داشته، اما قطعا در سال آینده و با افزایش نرخ کالاهای اساسی به‌واسطه حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی، فاکتور آن برای مجلس حواله خواهد شد و مردم قطعا افزایش قیمت‌ها را از چشم مجلس خواهند دید و این حفره قیمت‌گذاری به‌نام آنها ثبت می‌شود و دولتی که بخش عمده گرفتاری‌های این روزهای مردم از عملکرد آن نشات می‌گیرد، فرصت عبور از پاسخگویی را خواهد یافت. البته یکی از نقدهای اصلی کارشناسان اقتصادی نیز تاکید بر همین مساله است که معتقدند اگر برای ۸ قلم کالا ارز ۴۲۰۰ تومانی را حذف کنیم، این شوک قیمتی در هرصورت در کالاهای اساسی به مردم وارد می‌شود و طرح‌های جایگزین نیز اثربخش نخواهد بود، چراکه دولت در این فرصت باقی‌مانده عزم و جدیت لازم را برای این طرح‌های جایگزین ندارد.

از این‌رو در شماره امروز «فرهیختگان» تلاش کردیم در گفت‌وگو با کارشناسان و همچنین استفاده از اظهارنظرهایی که برخی نمایندگان مجلس در نشست‌های اخیر با اعضای دفاتر عضو انجمن‌های اسلامی دانشجویان مستقل داشته‌اند، موضوع یادشده را بررسی و مساله حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی را واکاوی کنیم.

مهدی طغیانی سخنگوی کمیسیون اقتصادی مجلس:

با حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی، وضع از این بدتر نمی‌شود!

اکنون انتخاب مجلس در حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی یا باقی‌ماندن آن، انتخاب بین بد و بدتر است

مهدی طغیانی اقتصاددان، عضو هیات‌علمی دانشگاه اصفهان و سخنگوی کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی، در چهارمین نشست مطالبه‌گری تخصصی راهبرد که با موضوع اصلاح ساختار بودجه و به میزبانی اعضای انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان، دانشگاه اشرفی و دانشگاه پیام‌نور اصفهان برگزار شد، توضیحاتی درباره اصلاح قانون بودجه سال ۱۴۰۰ در مجلس ارائه و به سوالات دانشجویان پاسخ داد. مشروح این سخنان در ادامه از نظر می‌گذرد.

***

طغیانی در توضیح روند تصویب کلیات بودجه در مجلس عنوان کرد: «دو سناریو در مجلس مطرح بود، یک سناریو این بود که بودجه را رد کنیم. بنده به شخصه مخالف تصویب بودجه در کمیسیون تلفیق بودم و این را هم به صراحت بیان کرده بودم. به خاطر اینکه معتقدم تهیه بودجه کار دولت و تصویب بودجه کار مجلس است. مجلس نباید وارد فضای بودجه‌نویسی شود. به خاطر مسائل و دلایل مختلف که یکی از دلایل این است که اصلاح ساختار بودجه و تهیه بودجه هزینه‌بر است. نه‌فقط هزینه و وقتی که نمایندگان در کمیسیون‌های مختلف به‌خصوص تلفیق وقت می‌گذارند، بلکه به این معنا که شما به سراغ هر درآمد جدیدی بروید عملا نارضایتی در جامعه ایجاد می‌کند و هر هزینه‌ای حذف کنید نارضایتی ایجاد می‌کند.» این عضو کمیسیون تلفیق مجلس بیان کرد: «اصلاح ساختار بودجه مثل جراحی هست که درد دارد، خونریزی و عواقب دارد. در قانون اساسی ما پیش‌بینی شده که این جراحی نباید توسط مجلس انجام شود بلکه باید توسط دولت صورت بگیرد.» وی ادامه داد: «سناریوی دوم این بود که اگر این بودجه آخر دولت دوازدهم و اول مجلس یازدهم را رد کنیم عملا سال بعد با دولتی مواجهیم که صرفا چند ماه است مستقر شده و نباید از بودجه تنظیم‌شده توسط آن هم توقع اصلاح ساختار داشته باشیم. یعنی مجلس یازدهم به‌راحتی هم بودجه ۱۴۰۰ و هم بودجه ۱۴۰۱ را از دست می‌دهد. استدلال موافقان سناریوی دوم این بود که باید به دولت سیزدهم کمک کرد تا بتواند با دست پرتری وارد اداره اجرایی کشور شود و خسارت‌هایی که در این بودجه هست را هم به حداقل کاهش داد. هیچ‌وقت ادعا نشد که مجلس می‌تواند وارد اصلاح ساختاری شود، چون واقعا فرصت و امکان آن نبود. البته مجلس در آن طرح احکام دائمی بودجه، سعی کرد بخش کوچکی از آنچه مدنظرش بود را مصوب کند ولی عملا زمانی تصویب شد که فرصت برای پیگیری آن در بودجه نبود.» وی ادامه داد: «هرکدام از این سناریوها در مجلس مخالفان و موافقانی داشت. درنهایت در کمیسیون تلفیق نظر غالب این شد که کمیسیون تلفیق وارد اصلاح ساختار بودجه شود و کمیسیون تلفیق بودجه را در مرحله اول تایید کرد. در مجلس افراد خارج از کمیسیون تلفیق یا کسانی که در تصویب موافق نبودند، معتقد بودند صبر می کنیم اگر بودجه‌ای که در تلفیق روی آن کار و مصوب شد در مجلس آمد و اشکالات را نداشت یا حداقلی از اشکالات را داشت، کلیات آن را تصویب می کنیم و به جزئیات می‌پردازیم. اما اگر دیدیم اشکالات کماکان باقی است و تلفیق نتوانست آن چیزی که مدنظرش بوده را در کاهش زیان‌های این لایحه انجام دهد و رقم بزند، در صحن رد می کنیم و بودجه را به دولت برمی گردانیم و تنها هزینه‌اش این است که نمایندگان در تلفیق وقت روی بودجه وقت بیشتری گذاشتند.»

طغیانی تشریح کرد: «مجلس می توانست هیچ کدام از این هزینه‌ها را نپذیرد و وارد اصلاحات نشود و بگوید که دولت باید اصلاحات را انجام دهد و خسارت‌های آن نیز به‌عهده دولت باشد. به نظر من مجلس با فداکاری وارد شد تا این هزینه‌های ناشی از بودجه ۱۴۰۰ را به حداقل برساند. هنوز بودجه در تلفیق درحال چکش خوردن است و مرتب تیر و ترکش‌های این کار به سمت مجلس می‌آید و اینکه چرا فلان ارز را تغییر دادید، چرا این تصمیم را گرفتید! درحالی که هنوز مجلس تصمیمی نگرفته است و پیشنهادهایی صرفا در کمیسیون تلفیق تصویب شده است. این پیشنهادها در صحن مطرح خواهد شد و ممکن است اصلا تایید نشود. با این حال وقتی هنوز چیزی تصویب نشده و در حد یک پیشنهاد کمیسیون است، مجلس هدف قرار می گیرد و آن چیزی که فکرش را هم می کردیم در برخوردهای سیاسی دولت با بودجه را الان مشاهده می کنیم.»

افزایش مالیات خودروهای گرانقیمت در پیشنهادهای کمیسیون تلفیق

این عضو کمیسیون تلفیق مجلس شورای اسلامی درباره وضعیت درآمدها در بودجه بیان کرد: «ما الان در میانه راه هستیم و نمی توانم جمع‌بندی نظر خودم را بگویم. ولی بحث‌های درآمدی انجام شده که به نظر بنده یک رضایتمندی نسبی ایجاد می کند و واقعا سعی شده اصلاحات خوبی در منابع درآمدی انجام شود، اگرچه رضایت‌بخش نیست. مثلا در بحث مالیات‌ها، مالیات بر مستغلات در لایحه دوهزار و ۵۰۰ میلیارد تومان بود و اینجا به چهارهزار و ۶۰۰ میلیارد تومان افزایش پیدا کرده که عدد قابل قبول‌تری است. در مالیات بر خودروهای گرانقیمت و لوکس که در بودجه سال ۹۹ هم بود، دولت ۹۰۰ میلیارد را در نظر گرفته بود که به ۶ هزار و ۶۰۰ میلیارد افزایش پیدا کرده است که فکر می کنیم محقق هم شود.» طغیانی پیرامون میزان فروش نفت در بودجه ۱۴۰۰، گفت: «میزان وابستگی بودجه به درآمدهای نفتی نیز به روزانه یک‌ونیم میلیون بشکه کاهش پیدا کرده است و درواقع ۲/۳ میلیون اساسا منتفی شد، بدون آنکه به منابع درآمدی تغییر کند که بخشی از آن به‌خاطر اصلاح نرخ ارز است.»

حدود ۱۸۰هزار میلیارد تومان رانت ارز ۴۲۰۰ تومانی وجود دارد

نماینده مردم اصفهان در مجلس شورای اسلامی در این بخش به ماجرای حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی اشاره کرد و گفت: «به‌شخصه با حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی موافق بودم. البته در کمیسیون تلفیق حذف ارز ۴۲۰۰ با این ملاحظه مطرح شده است که فشار ناشی از آن از طریق دیگری برای مردم جبران شود. ایده‌هایی برای جبران این فشار در کمیسیون تلفیق دنبال می‌شود. مثلا امسال حدود هفت تا هشت‌میلیارد دلار ارز ۴۲۰۰ تومانی داده شد. به پنج نهاده اولیه یعنی جو، ذرت، سویا، کنجاله سویا و روغن، ارز ۴۲۰۰ تومانی داده شد تا قیمت محصولات وابسته در بازار تغییر نکند. اما با این وجود شاهد افزایش قیمت مرغ، گوشت و تخم‌مرغ و... در بازار بوده‌ایم. محاسبات نشان می‌دهد حدود ۱۸۰ هزار میلیارد تومان رانت ارز ۴۲۰۰ تومانی وجود دارد. یعنی هم دولت یارانه داده است و هم مردم کالا را گران خریدند. تمام هزینه‌های مربوط به انواع یارانه‌ها در سال ۹۹، مجموعا از ۱۳۰ میلیارد تومان کمتر است، باید پرسید چگونه ۱۸۰ هزار میلیارد تومان برای ارز ۴۲۰۰ تومانی داده شده است اما اثری در زندگی مردم نداشته است؟»

طغیانی درخصوص راهکار کمیسیون تلفیق برای عدم‌افزایش قیمت دارو گفت: «در حوزه دارو یک سناریو مطرح است که موافقان و مخالفان خود را دارد. به این صورت که دارو با همان قیمت قبل به دست مردم برسد اما یارانه آن به‌جای واردکننده، به بیمه‌ها داده شود. بخشی دیگر را می‌توان از طریق چترهای حمایتی در اختیار مردم قرار داد تا فشار کاهش پیدا کند. پذیرای پیشنهادهایی که ارز ۴۲۰۰ تومانی را به‌صورت مفید به دست مردم برساند هستیم. با این وضعیت، ارز ۴۲۰۰ تومانی صرفا توزیع رانت در میان مردم است.»

وی ادامه داد: «احساس ما این است که در نهاده‌های وارداتی و محصولات نهایی آنها، مانند مرغ و تخم‌مرغ، نه‌تنها افزایش قیمت رخ نمی‌دهد بلکه شاهد کاهش قیمت‌ها نیز خواهیم بود یا حداقل در قیمت‌ها وضع از این بدتر نخواهد شد. اکنون انتخاب مجلس در حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی یا باقی‌ماندن آن، انتخاب بین بد و بدتر است. با حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی، حداقل از رانت جلوگیری می‌شود.»

طغیانی در پایان گفت: «در بودجه عددی برای ارز نداریم. پیش‌بینی ما در بودجه نرخ سامانه مبادلات الکترونیک ارزی است و احتمال می‌دهیم نرخ ارز حداقل در چندماه آینده ثبات نسبی خواهد داشت. پیشنهاد وجود نظارت به‌عنوان راهکاری برای کارآمد کردن توزیع ارز ۴۲۰۰ تومانی، پیشنهاد درستی است. اما این سوال نیز مطرح است که ما تاکنون تا چه اندازه در حوزه نظارت موفق بودیم؟ نظارت در بازاری با این تعداد گسترده از عرضه کنندگان و واسطه‌ها، نیاز به سامانه‌های گسترده نظارتی دارد. اگر این سیستم‌های نظارتی موجود بود و مطمئن بودیم که ارز تخصیص‌یافته به دست مردم می‌رسد، تصمیمی برای حذف ارز یارانه‌ای نمی گرفتیم.»

وحید شقاقی‌شهری، اقتصاددان در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

مجلس برای ارز ۴۲۰۰ تومانی با دولت بعدی به تفاهم برسد، نه دولت روحانی

با حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی دچار شوک قیمتی در کالاهای اساسی می‌شویم

وحید شقاقی شهری، اقتصاددان و عضو هیات علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه خوارزمی تهران در گفت‌وگو با «فرهیختگان» به انتقاد از رویکرد مجلس در حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی از بودجه سال آینده پرداخت.

***

با توجه به اینکه برخی نمایندگان ازجمله اعضای کمیسیون تلفیق موافق حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی هستند، ارزیابی شما چیست؟

پیشنهاد من این است که مجلس و دولت در این شرایط خاص اقتصادی اجازه دهند روند ارز ۴۲۰۰ تومانی برای سال بعد ادامه یابد، چراکه تعداد اقلام این ارز کم شده و حدود ۸ قلم کالاست؛ پیش از این تعداد اقلامی که ارز ۴۲۰۰ تومانی دریافت می کردند، زیاد بود و حتی برای واردات گوشی نیز ارز ۴۲۰۰ تومانی تعلق می گرفت که اتلاف و هدررفت منابع بود.

اکنون وقت حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی به نفع اقتصاد کلان و دهک‌های کم‌درآمد نیست

درحال‌حاضر بعد از گذشت چند سال که توانستند نظام ارز ۴۲۰۰ تومانی را ساماندهی کنند و ایرادات آن برطرف شده و تعداد اقلام به ۸ قلم کالای ضروری، اساسی و استراتژیک برای مردم رسیده، قدرت خرید مردم هم به‌شدت کاهش یافته است، لذا اکنون وقت حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی برای اقتصاد کلان و به نفع دهک‌های کم‌درآمد نیست.

حذف این ارز، موجب می‌شود شوک تورمی به اقتصاد وارد شده و از سوی دیگر دهک‌های کم‌درآمد بیشتر متضرر شوند؛ البته دوستان مجلس می‌خواهند مابه‌التفاوت آن را در قالب نظام یارانه پرداخت کنند که سبب به‌هم‌ریختگی نظام یارانه‌ای می‌شود و این سیکل را بد و بدتر می کند.

پیشنهاد ایجابی شما برای رفع این مشکل چیست؟

ما می‌خواهیم انواع و اقسام یارانه نقدی برای مردم درنظر بگیریم که در آینده دولت‌های بعدی را گرفتار می کند، درحالی که قدرت خرید همان یارانه ۴۵ هزار و ۵۰۰ تومان نیز نزدیک به صفر شده ولی نمی‌توانیم آن را حذف کنیم و درواقع دولت در سال ۴۲ هزار میلیاردتومان را هدر می‌دهد که هیچ اثربخشی‌ای نیز ندارد و از سوی دیگر بحث یارانه معیشتی هم مشخص است چه سرانجامی پیدا کرده.

مجلس اجازه دهد ارز ۴۲۰۰ تومانی تا دولت آینده ادامه یابد

بنابراین اکنون زمان حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی نیست و باید اجازه دهند این روند تا سال آینده ادامه یابد و دولت بعدی مستقر شود، چراکه این اقدام یک تصمیم مدیریتی است.

ازاین‌رو ابتدا باید نظام آماری و اطلاعاتی تکمیل شود و به‌تدریج این ارز را حذف کنند تا شوک تورمی ایجاد نشود.

مهم‌ترین مشکل حذف این ارز به نظر شما چیست؟

به جز شرایط اقتصادی فعلی، سال بعد نیز زمان انتخابات است و هنوز دولت جدید مستقر نشده و از سویی بانک‌های اطلاعاتی کاملی نداریم، بنابراین حذف ارز ۴۲۰۰ سبب شوک تورمی و فشار مضاعف بر دهک‌های کم‌درآمد می‌شود که به همین دلیل پیشنهاد من این است که برای ۸-۷ قلم کالای اساسی دولت این مسیر را برای سال بعد هم ادامه دهد.

مجلس اگر می‌خواهد راهکار ارائه دهد باید دولت را همراه خود کند.

درست است و به همین دلیل باید اجازه دهند ۵ ماه آتی طی شده و در خردادماه انتخابات ریاست‌جمهوری برگزار شود، البته گفته می‌شود قرار است ارز ۴۲۰۰ تومانی را حذف کرده و مابه‌التفاوت آن را در نظام یارانه نقدی پرداخت کنند که این به‌معنای هدررفت منابع است، چراکه از یک‌سو بانک‌های اطلاعاتی برای پرداخت یارانه مشکل دارند و از سوی دیگر امکان اثربخشی و هدفمندی و کارآمدی نظام یارانه‌ای وجود ندارد و همچنین حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی در این شرایط که مردم در سه سال اخیر به‌شدت تحت‌فشار بوده و تورم صددرصد را تجربه کرده‌اند، مضاعف خواهد شد.

اگر مجلس برای ۸ قلم کالا ارز ۴۲۰۰ تومانی را حذف کند، دچار شوک قیمت‌ها در کالاهای اساسی می‌شویم

اگر برای ۸ قلم کالا ارز ۴۲۰۰ تومانی را حذف کنیم این شوک قیمتی درخصوص کالاهای اساسی به مردم وارد می‌شود و طرح‌های جایگزین نیز اثربخش نخواهد بود، چراکه دولت در این فرصت باقی‌مانده عزم و جدیت لازم را برای این طرح‌های جایگزین ندارد و ممکن است دولت بعدی هم با راهکارهای دیگری بخواهد به این مساله ورود کند.

بنابراین به نظر بنده درحال حاضر به صلاح اقتصاد کشور نیست که ما ارز ۴۲۰۰ تومانی حذف کنیم، هرچند من جزء مخالفان و منتقدان ارز ۴۲۰۰ تومانی بودم ولی حذف آن در این شرایط به صلاح نخواهد بود. البته کلیت ارزی که به ۴۲۰۰ تومان تعلق می گیرد حدود ۸ میلیارد دلار است.

مجلس برای ارز ۴۲۰۰ تومانی با دولت بعدی به تفاهم برسد، نه دولت روحانی

آیا بهتر نیست مجلس نحوه تزریق این ارز را تغییر دهد و آن را به دست تولیدکننده برساند؟

مجلس می‌تواند نظام تخصیص ارز ۴۲۰۰ تومانی و تقویت نظام نظارت بر نحوه تخصیص آن را رصد و پایش و ایرادات آن را برطرف کند، یعنی مجلس باید تلاش کند الزامات و ایرادات ارز ۴۲۰۰ تومانی را اصلاح کند تا ضعف این نظام ارزی حداقل شود ولی در اصل مساله ورود نکند که مشکلات شدیدتر شود.

این تصمیم مدیریتی است و مجلس نباید در این شرایط به‌دلیل بعد اقتصادی و سیاسی ورود کند، چراکه به نفع توده مردم و دهک‌های کم‌درآمد و اقتصاد کلان نیست؛ لذا توصیه اکید من این است که اجازه دهند سال بعد نیز برای همین تعداد اقلام اندک ارز ۴۲۰۰ تومانی ادامه یابد و ایرادات و ضعف‌های تخصیص آن را برطرف کنند تا از هدررفت منابع یا انحراف منابع جلوگیری شود.

درواقع مجلس باید اجازه دهد، دولت منتخب بعدی بیاید و سپس نسبت به نحوه ادامه کار برای ارز ۴۲۰۰ تومانی یا طرح‌های جایگزین به تفاهم برسند ولی اکنون زمان خوبی برای این کار نیست.

مصطفی طاهری، عضو کمیسیون تلفیق مجلس:

تضمین می‌دهیم افزایش قیمتی که با حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی رخ خواهد داد، جبران می‌شود

پس از تصویب کلیات بودجه در کمیسیون تلفیق، همچنان بحث و بررسی پیرامون مشکلات لایحه بودجه ۱۴۰۰ و نحوه اصلاح آن وجود دارد. بودجه ۱۴۰۰ با اشکالات جدی روبه‌رو است که مورد اذعان بسیاری از کارشناسان و اعضای کمیسیون تلفیق نیز قرار گرفته است. از طرفی گمانه‌زنی‌هایی مبنی‌بر امکان رد لایحه اصلاح شده توسط مجلس در شورای نگهبان نیز وجود دارد. متن پیش رو، مشروح نشست اعضای انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه قم با مصطفی طاهری، عضو کمیسیون تلفیق مجلس شورای اسلامی، پیرامون اصلاحات مدنظر مجلس برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ و بررسی ابعاد مختلف آن است. متن این نشست که در اختیار «فرهیختگان» قرار گرفته در ادامه از نظر می‌گذرد.

***

با توجه به محدودیت اختیار مجلس برای تغییر در لایحه بودجه، آیا لایحه اصلاح‌شده توسط مجلس در شورای نگهبان تایید خواهد شد؟

هدف ما این است که به‌عنوان نمایندگانی که ادعا داریم اصلاح ساختار بودجه در عمل نیز شدنی است، بودجه را تا جایی که ممکن است اصلاح کنیم، فارغ از اینکه آیا صحن علنی مجلس، دولت و شورای نگهبان کشش این تغییرات را دارند یا خیر. هرچند در کمیسیون تلفیق نیز ممکن است برخی پذیرای اصلاحات گسترده نباشند، اما می‌خواهیم در شرایط فعلی و با همین قوانین موجود، یک نمونه خوب از بودجه‌نویسی برای کوتاه‌مدت ارائه دهیم. در وهله اول نسبت به پذیرش بودجه در صحن علنی مجلس نگرانی وجود دارد. پیش‌بینی ما این است که با نظر به حکم کلی مقام‌معظم‌رهبری مبنی‌بر اصلاح ساختار بودجه، شورای نگهبان بودجه اصلاح‌شده توسط مجلس را بپذیرد. شورای نگهبان باید بین دوراهی عدم‌تغییر لایحه بودجه و عملیاتی شدن حکم رهبری برای اصلاح ساختار بودجه، آن را که درست می‌داند انتخاب کند. هرچند اجمالا صحبتی مبنی‌بر امکان تغییرات اساسی انجام شده است. نکته دیگر اینکه بسیاری از کارشناسان و بدنه دولت، موافق اصلاحات انجام‌شده توسط مجلس هستند.

به نظر می‌رسد در شرایط فعلی و با حذف ارز با نرخ ۴۲۰۰، در برخی موارد مانند نهاده‌های دامی با تورم شدیدی روبه‌رو شویم، مجلس چه برنامه‌ای برای افزایش قیمت ناشی از حذف ارز یارانه‌ای دارد؟ آیا استثنایی مبنی‌بر عدم حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی برای حوزه دارو، وجود دارد؟

وقتی نهاده‌های دامی برای مدتی در کل انبارهای جهاد کشاورزی که در اختیار مرغداران قرار داشت، تمام شده بود، آنها نیز نهاده‌های دامی را با قیمت آزاد تهیه می کردند و متناسب با قیمت آزاد نیز به بازار عرضه می کردند، خب قیمت مرغ به ۳۰هزار تومان رسید. این قیمت درحالی بود که چندان رقابتی در بازار آزاد نیز وجود نداشت. در این شرایط اگر بازار هم رقابتی شود حداکثر قیمت مرغ ۳۲ هزار تومان خواهد بود. از طرفی درخصوص دارو نیز، کمیته جداگانه‌ای این مساله را بررسی می کند، اما اکنون برای حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی، استثنائی در حوزه دارو وجود ندارد، اما زمان اجرا و نحوه اجرا متفاوت است و باید زیرساخت‌های لازم در حوزه دارو فراهم شود. به‌طور کلی درخصوص حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی، اگر خوب برنامه‌ریزی شود و منابع خوب مدیریت شوند، منفعت بیشتری برای مردم خواهد داشت. به مردم تضمین می‌دهیم افزایش قیمتی که در چند قلم کالا رخ خواهد داد، جبران خواهد شد. اگر خوب صحبت شود و از طریق رسانه‌ها برای مردم تبیین شود، مردم مشاهده می کنند منابعی که از این طریق آزاد شده در عین جبران افزایش قیمت‌ها، در تولید نیز مفید بوده است و از طرفی رانت و دلالی نیز حذف شده است.

یکی از راه‌های کاهش وابستگی بودجه به نفت تقویت پایه‌های مالیاتی است. ۹۷درصد جابه‌جایی نقدینگی در کشور از طریق تراکنش‌های بانکی صورت می‌گیرد و چون رصدی بر این تراکنش‌ها نیست، بسیاری از پایه‌های مالیاتی مانند مالیات بر عایدی سرمایه قابل اجرایی شدن نیستند. چه برنامه‌ای برای حل مشکل عدم وجود شفافیت مالی مدنظر مجلس است؟

یکی از دغدغه‌های جدی بنده مساله شفافیت است. جلساتی با قوه قضائیه در این باره برگزار کرده‌ایم. قول‌هایی برای اجرای مواردی همچون سامانه مودیان و ماده ۱۶۹ مکرر نیز داده شده است. به‌طور جدی پیگیر این مساله هستیم و قانونی نیز درخصوص تجمیع سامانه‌ها نوشته شده است. اما مساله اصلی اجرای این قانون است. همین ماده ۱۶۹ مکرر اگر اجرا می‌شد، امروز در بودجه حتی به یک ریال از نفت نیاز نداشتیم. نمایندگان دوره قبل نیز با نامه‌نگاری پیگیر اجرایی شدن این طرح بودند اما هم به دلیل ضعف مجلس و هم عدم اراده دولت، اجرایی نشده است. اگر رئیس‌جمهور بعدی پذیرفته باشد که بدون شفافیت و با چشم بسته نمی‌تواند حکمرانی کند و قوه قضائیه نیز کمک کند، این مساله عملیاتی می‌شود. در گفتمان‌سازی برای شفافیت، خوب پیش‌رفته‌ایم و اغلب افراد ضرورت و اهمیت شفاف را درک کرده‌اند. مشکلی از نظر قانون وجود ندارد، مساله اصلی اجرای این قانون است.

ادامه در صفحه ۷

ادامه از صفحه ۲

محسن زنگنه، رئیس کمیته اصلاح ساختار بودجه در مجلس:

حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی کالاهای اساسی خطرناک است

باید با کالابرگ امنیت غذایی دهک‌های پایین را تامین کنیم

محسن زنگنه، اقتصاددان و عضو کمیسیون برنامه‌وبودجه مجلس شورای اسلامی اخیرا و در دیدار برخی از اعضای دفاتر اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان مستقل به تشریح ماجرای اصلاح بودجه ۱۴۰۰ و جزئیات حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی پرداخت. در این نشست وی پاسخگوی مجموعه سوالات دانشجویان بود که مشروح آن در ادامه ازنظر می‌گذرد.

***

اقدامات کمیسیون تلفیق اصلاح اعداد است نه ساختار بودجه

چقدر گمان دارید که امکان اصلاحات ساختاری وجود دارد؟ باتوجه به قوانین موجود چقدر اصلاحات صورت گرفته در بودجه موردتایید شورای نگهبان قرار می‌گیرد؟

در باب اصلاحات ساختاری اصولا اتفاقی که در کمیسیون تلفیق می‌افتد خیلی اصلاحات ساختاری نیست، بیشتر اصلاحات عدد و رقمی است، مثلا میزان فروش بشکه نفت که دو میلیون و ۳۰۰ هزار بشکه بود را به یک میلیون و ۵۰۰ هزار بشکه تقلیل دادند، بنابراین اصلاحات خیلی ساختاری نیست. نکته دوم اینکه شورای نگهبان با این تغییرات چه کند. طبیعی این است که شورای نگهبان رد کند، چون براساس قانون اساسی لایحه بودجه را دولت می‌نویسد و مجلس اصلاحات اندک می کند. الان دوستان کلی منابع اضافه کردند که فکر می کنم بین ۳۰۰-۲۰۰ هزار میلیارد منابع به لایحه بودجه اضافه کردند. اگر به روال قبلی شورای نگهبان را ببینیم، قطعا رد خواهد کرد، اما آقای قالیباف بیان کردند رایزنی‌ای که با شورای نگهبان و تفاهمی که با دولت داشتیم این بود که هر تغییری می‌دهیم دولت بپذیرد. هرچند صحبت رئیس‌جمهور حاکی از این نیست که دولت زیر بار این تغییرات برود، ولی اگر توافق کرده باشند، ممکن است شورای نگهبان بپذیرد و آنچه از مجلس بیرون می‌آید تایید شود.

در کمیسیون تلفیق چه میزان از مواردی که مدنظر شما به‌عنوان رئیس کمیته اصلاح ساختار بودجه بوده، الان انجام شده است؟

واقعیت این است که بودجه به مجلس آمد. من جزء کسانی بودم که معتقد بودم رد کلیات شاید خیلی به صلاح نباشد. نظر من این بود که ما کلیات را بپذیریم، منتها اصلاحات اساسی کنیم. اما نامه مقام‌معظم‌رهبری خیلی مسائل را عوض کرد. در آنجا پیشنهاد من این بود که باید بودجه را به هیات دولت برگردانیم، چون نباید زیر بار این امر برویم که کسری تراز ۳۰۰ هزار میلیاردی که ۲۶۰ هزار میلیارد نیز بدان اضافه شده را بپذیریم، لذا مجلس نباید زیر بار این امر می‌رفت. از طرفی معتقدم اصلاحاتی که در تلفیق اتفاق افتاد، متاسفانه آن اصلاحاتی نبود که با انسجام خاصی باشد. مثلا دوستان برای ایجاد درآمد ۲۰۰ و خرده‌ای هزار میلیارد تومانی به مالیات‌ها رجوع کردند، ولی پکیجی ندارند که الان باید چه اتفاقی بیفتد. آن چیزی که الان مطرح می‌شود این است که این را به‌صورت یارانه به مردم بدهیم. این بسیار خطرناک است؛ یعنی عملا همه حرف‌هایی را که سال‌ها بیان می کردیم، نفی می کنیم.

جامعه تحمل یک شوک قیمتی دیگر را ندارد

خیلی از کارشناسان معتقدند وقتی قیمت کالاهای اساسی را آزاد کنید، جامعه کشش یک شوک قیمتی دیگر را ندارد. البته ما در اینکه ارز ۴۲۰۰ تومانی خسارت‌آور و رانت‌آفرین است بحثی نداریم، اما اینکه کلا قیمت ارز را آزاد کنیم، حتی برای کالاهای اساسی خطرناک است.

همچنین نگرانی این است که عملا دولت هم از این وضعیت سوءاستفاده کند و بدش نیاید جلوی قیمت‌ها را نگیرد و با تورم بسیار شدیدی مواجه شویم و همه این مسائل طوری در سبد مجلس ریخته شود. درست است که نیت نمایندگان خیر است، اینکه باید ارز ۴۲۰۰ تومانی حذف شود درست است، اینکه قیمت ارز باید تک‌نرخی شود درست است، اما کار اقتصاد سیاسی چیزی است که ما نمی‌توانیم از این غافل شویم.

دوستان همسان‌سازی با زمان آقای احمدی‌نژاد می‌کنند و می‌گویند آن زمان انجام دادیم شد و الان هم می‌توان انجام داد. آن زمان خود دولت متولی بود. خود دولت حامی این امر بود و اتفاقا مخالفان بیرون دولت بودند. ثانیا از حدود یک سال قبل دولت آماده‌سازی جامعه را شروع کرد. در عین‌حال آن شبی که بنزین از ۴۰۰ تومان به ۷۰۰ تومان رسید، در تهران چند پمپ‌بنزین آتش گرفت، ولی با تدابیری که دولت اندیشیده بود این هزینه به‌شدت کاهش یافت.

من طرحی را آماده و با آقای قالیباف هم صحبت کردم و گفتم اگر ۴۲۰۰ تومان را آزاد می‌کنید، بهترین کار این است که این مبلغ را در بین زنجیره تولید و توزیع جایابی کنیم؛ مثلا ۱۵۰ کشتارگاه داریم. مکانیسمی طراحی کنیم که قابل‌رصد و نظارت باشد. کاری نکنیم در جامعه گوشت کیلویی ۲۵۰ هزار تومان شود یا پنیر قالب کوچک ۵۰ هزار تومان شود. بعد بگوییم در کارت همه مردم می‌خواهیم ۳۰۰ هزار تومان واریز کنیم.

الان بخشی از نمایندگان معتقدند باید کلیات در صحن رد شود و مجلس هزینه‌ای را بر مردم و هزینه‌ای را هم بر مجلس تحمیل کند، آن‌هم با دولتی که رئیس آن رسما الان مخالفت خود را اعلام می‌کند و این خلاف توافقی است که هیات‌رئیسه مجلس انجام داده بود.

به وعده‌های دولت خوشبین نیستم

البته ظاهرا برخی نظر دیگری دارند.

بله، تا الان صحبت‌ها چیز دیگری است. دوستان می گویند اینها در فضای سیاسی است و رئیس‌جمهور و نهایت دولت پای کار می‌آید، ولی من شخصا خوشبین نیستم، همچنان که سر بحث معیشت، با دولت تفاهم کردیم و دولت اجرایی نکرد. درنهایت هم ۱۰۰ هزار تومان واریز می کند و عملا برای کسانی واریز می کند که مدنظر مجلس نیستند. این وضعیتی است که تاکنون در مجلس داشتیم.

۳ ایده اصلی درباره ارز دولتی در مجلس

ایده‌های اصلی مجلس برای چنین فضایی قابل دسته‌بندی است؟

در حوزه بحث‌های اقتصادی و بودجه سه طیف در مجلس داریم. یک طیف کسانی هستند که یک تجربه اجرایی دارند که بیشتر به همان بحث هدفمندسازی یارانه‌ها برمی گردد. اینها می گویند به هیچ عنوان امکان نظارت در بین زنجیره تولید نداریم. ازطرفی مردم هم بهتر می‌دانند پول خود را چه کنند و لازم نیست به آنها بگوییم این کوپن گوشت، روغن و... . اینها معتقدند باید همان فضای سال ۸۹ را شبیه‌سازی کنیم. دلیل می‌آورند که تجربه موفقی داریم و الان هم باید همان مسیر را دنبال کنیم. در سناریویی که دارند ۳۵۰ هزار تومان برای ۲۰ میلیون دهک پایین مدنظر است، چند دهک بعد ۲۰۰ هزار تومان و چند دهک بعدی ۱۰۰ و خرده‌ای هزار تومان.

طیف دوم نگاه آرمان‌خواهانه دارند که نگاه آنها درست است. مثلا می گویند ارز چندنرخی شود رانت‌زا است و فساد می‌آورد و باید با این فساد مبارزه کنیم. در همه کشورها هم ارز تک‌نرخی و تک‌قیمتی است. اینها کاملا درست می گویند. براساس محفوظات دانشگاهی و نگاه آکادمیک حرف درستی است که باید به این سمت برویم. این طیف دوم است.

طیف سوم هم بینابین اینها هستند؛ یعنی هم قبول دارند رانت و فساد ایجاد می‌شود و هم فضای سیاسی را در معادلات و تصمیمات اقتصادی کاملا موثر می‌دانند که خودم هم جزء طیف سوم هستم. این طیف معتقدند ارز ۴۲۰۰ تومان فسادآور است و باید یک فکری برای آن کنیم. این شیوه که ارز ۴۲۰۰ تومان را با بدبختی جور کنیم و به چهار دلال بدهیم و ندانیم کجا می‌رود، غلط است.

این دولت حتی توان و عزم اجرای طرح‌های خوب را ندارد/ دولت معیشت مردم را گروگان خواهد گرفت

اینکه باید ارز رانت و فساد نداشته باشد درست است و اینکه به مردم ازلحاظ معیشت کمک کنیم و یارانه پرداخت کنیم درست است. درکنار همه این مسائل نمی‌توانیم فضای سیاسی را درنظر نگیریم. اعتقاد ما این است که اگر نتوانیم بسته‌ای را طراحی کنیم که هم مبانی اقتصادی و اقتصاد سیاسی درستی باشد و هم دولت از توان اجرای آن بهره‌مند باشد، به‌سرعت به نقطه پایان خواهیم رسید و توفیقی نخواهیم داشت. گاهی اوقات یک حرف خوبی را بیان می کنم، اما برای دولتی که نمی‌تواند آن را اجرا کند.

از این‌رو اگر بتوانیم به این بسته برسیم، به‌نظر من خیلی خوب است و موفقیتی برای کمیسیون تلفیق و مجلس است، ولیکن تا الان آنچه ما می‌بینیم، به این بسته دست پیدا نکرده‌ایم. اگر بخواهیم به این ترتیب پیش برویم، درحقیقت در زمین دولت بازی می کنیم و فکر می کنم دولت خیلی با زیرکی این امر را پیش می‌برد. هیچ‌یک از توافقاتی که با دولت در حوزه اصلاح ساختار کردیم انجام نشده و ارقام و اعداد هم به‌گونه‌ای است که مجلس نباید زیر بار این امر برود. این برای مجلس هزینه دارد.

باتوجه به شرایط فعلی و روحیه لجبازانه دولت معیشت مردم را به گروگان خواهند گرفت تا به منافع سیاسی خود برسند. با این دولت خیلی محتاطانه باید برخورد شود. برخورد غیرعقلایی ممکن است هم مجلس را در جامعه تضعیف کند، هم دولت بهانه‌ای می‌یابد که قیمت‌ها را چندبرابر کند و تورم را افزایش دهد تا بازی سیاسی خود را کامل کند و آن را به گردن مجلس می‌اندازد.

باید با کالا برگ امنیت غذایی دهک‌های پایین را تامین کنیم

در بحث یارانه از ابتدای انقلاب سه مسیر طی شده؛ یکی پرداخت ارز دولتی به ابتدای زنجیره تامین مانند ارز ۴۲۰۰ تومانی برای واردات، دیگری پرداخت به انتهای زنجیره تامین یعنی پرداخت نقدی به مصرف کننده و سومی کالا برگ. نظر شما چیست؟

من حالت سوم یعنی بحث کالابرگ را بیان کنم که خودم جزء کسانی هستم که معتقدم هم براساس قانون اساسی و هم براساس وظایف اجتماعی باید غذای مردم را تامین کنیم. اگر حداقل غذای مردم را تامین کنیم، فکر می‌کنم اگر تکانه‌های خارجی، ارزی و نفتی وارد شود و قیمت‌ها افزایش یا کاهش یابد، شاید خیلی از مشکلات اجتماعی که ایجاد می‌شود، از بین برود. بحث غذا مساله مهمی است و در دنیا و حتی آمریکا نیز وجود دارد. در آمریکا ۴۰ میلیون نفر کارت غذا دریافت می کنند. به‌نظر من باید به این سمت برویم، مخصوصا در دهک‌های پایین که الزاما باید بحث غذایی مردم را از سایر حوزه‌ها جدا کنیم. غذا هم منظور کالای اساسی همچون برنج، روغن، لبنیات، تخم‌مرغ و غیره است.

درمورد مسیر اول یعنی پرداخت یارانه در ابتدای زنجیره، خب مسلما رانت ایجاد می کند، مگر اینکه برخلاف دولت‌های اخیر کشور، دولتی قوی برسر کار باشد و نظام ضدفساد را در داخل خود تعبیه کند. از طرف دیگر به هزارویک بهانه این امر را می‌توان خدشه‌پذیر کرد؛ مثل تحریم، توقیف کشتی و... .

البته اگر ارز ۴۲۰۰ را در مبدا توزیع کنیم مشکل دیگری هم ایجاد می کند و آن اینکه بانک مرکزی که وظیفه آن سیاستگذاری ارزی است عملا درگیر تامین ارزی می‌شود که این امر می‌تواند فسادزا باشد.

حالت سوم این است که نقدی به مردم یارانه واریز کنیم. به مردم پول می‌دهیم و ازسوی دیگر همه اجناس گران می‌شود. در سال ۸۹ به مردم پول دادیم، اما نیروهای نظارتی کف جامعه بودند. نمی‌توانیم به مردم پول بدهیم و یکباره فولاد ده‌برابر شود، به مردم پول بدهیم و گوشت سه‌برابر شود، به مردم پول بدهیم نان پنج‌برابر شود. این بهانه‌ای می‌شود که به مردم پول دادیم و همه‌چیز را آزاد کنیم. این خیلی خطرناک است؛ یعنی تورم وحشتناکی را ایجاد می‌کند.

قبلا در مباحث خود همواره بیان کردم نقش شاخص‌های اقتصادی در تورم کشور ما ۳۰ درصد تا ۴۰ درصد است؛ یعنی بین ۷۰-۶۰ درصد تورم ما تورم انتظاری بوده و تورمی است که از شاخص‌ها و علل غیراقتصادی ناشی می‌شود، لذا اگر نتوانیم آن‌سو را مدیریت کنیم، با کنترل شاخص‌هایی چون نقدینگی یا نرخ و شاخص‌های بانکی اتفاق خاصی نمی‌افتد.

چرا باید ۸۵ میلیون نفر درگیر شوند، چون ۵ تا قاچاقچی را نمی‌خواهیم بگیریم؟

اما اکنون و درمورد ۸ میلیارد دلار ارز ۴۲۰۰ تومانی که کل بحث ماست باید بگوییم که حدود دو میلیارد دلار سهم دارو است که در کمیسیون تلفیق توافق شده این بحث دارو را دست نزنیم. در دارو ۲۰-۱۰ درصد ممکن است قاچاق شود که باید جلوی این را بگیریم. به یاد داشته باشیم به‌خاطر اینکه از ۱۰ درصد قاچاق جلوگیری و پنج قاچاقچی را دستگیر کنیم، نباید یکباره کل نظام دارویی و درمانی کشور را دچار مشکل کنیم. چرا باید ۸۵ میلیون نفر درگیر شوند، چون پنج تا قاچاقچی را نمی‌خواهیم بگیریم، این منطقی نیست.

درمورد ۶ میلیارد دلار دیگر اکثرا یعنی بالای ۹۰ درصد و شاید بتوان گفت ۱۰۰ درصد آن، سهم نهاده‌های دامی می‌شود؛ یعنی ذرت، کنجاله، سویا، یونجه و غیره. درمورد اینها باید برنامه‌ریزی دقیق داشته باشیم.

اولین قدم در این مسیر این است که بتوانیم بر زنجیره توزیع نظارت کنیم؛ کاری که کاملا شدنی است. برای مثال کلا ۱۵۰ کشتارگاه در کشور داریم و هیچ گوشتی غیر از این کشتارگاه‌ها وارد بازار نمی‌شود.

شما می‌توانید به‌ازای هر یک کیلو گوشتی که از نقاط روی باسکول می‌رود و داخل شهر توزیع می‌شود، یارانه را پرداخت کنید؛ یعنی مثلا قیمت گوشت در اینجا ۲۰۰ هزار تومان شده که هم کشاورز راضی است و می‌بیند که خوب است نهاده‌ها را با ارز آزاد تهیه کند و با این قیمت به کشتارگاه بدهد. خب می‌شود در اینجا نسبت‌به تخصیص یارانه اقدام کرد؛ یعنی ۱۵۰ هزار تومان به تولیدکننده می‌دهیم و ۵۰ هزار تومان را از مردم می‌گیریم. با این روش گوشت کیلویی ۵۰ هزار تومان می‌شود که هم بار روانی ندارد و هم قیمت افزایش نیافته است.

نکته آخر اینکه من فکر می کنم اینکه رئیس‌جمهور می‌گوید این ارز ۴۲۰۰ تومانی خط قرمز ماست، دقت کنید رئیس‌جمهور ناظر به معیشت مردم نمی گوید، بلکه ناظر به این می گوید که این مساله پاشنه‌آشیل قدرت سیاسی است. این باید عملا برای ما پیام شود. ما بخواهیم وارد ارز ۴۲۰۰ تومان شویم، باید خیلی محتاطانه عمل کنیم که هم معیشت مردم را حفظ کنیم و هم از جبهه انقلاب صیانت کنیم و هم دستمایه‌ای برای حمله به نیروهای انقلابی و مجلسی که مزین به نام انقلاب است، نشود.